

GELENEKSEL ÜRETİM YÖNTEMİNDEN İYİ TARIM UYGULAMALARINA GEÇİŞ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Transition From Traditional Production Methods To Good Agricultural Practices: The Example Of Turkey

Reference: Tutar, E., Kutluay Tutar, F. & Tok, A. (2020). "Geleneksel Üretim Yönteminden İyi Tarım Uygulamalarına Geçiş: Türkiye Örneği", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(32): 832-844.

Prof.Dr. Erdinç TUTAR

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Niğde/Türkiye
ORCID: 0000-0002-9076-7621

Doç.Dr. Filiz KUTLUAY TUTAR

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Niğde/Türkiye
ORCID: 0000-0002-2574-9494

Ahmet TOK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, SBE İktisat ABD, Niğde/Türkiye
ORCID: 0000-0002-9659-0126

ÖZET

İyi tarım denilince akla ilk gelen tanımlardan birisi; bireylerin sağlıklı beslenmeleri için tercih edecekleri gıdaların herhangi bir kimyasal etkiye maruz kalmadan tüketiciye sunulmasıdır. Ülkelerin gelişmişlik seviyesiyle yakından ilişkili olan iyi tarım uygulaması, sürdürülebilir tarımı daha iyi anlayıp uygulama sahasını hayata geçiren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfusun artması, teknolojiye belirli ivmelerin yakalanması, tüketimde seçeneklerin çoğalması ve bireylerin daha kaliteli malları tercih etmesiyle birlikte iyi tarım terimi daha da yaygınlaşma eğilimine girmiştir. Dünyada özellikle Almanya, Hollanda, Fransa, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin iyi tarım uygulamasına başlaması diğer yarı merkez ülkeleri de etkileyerek başarılı bir örnek sergilemesini sağlamıştır. Tarım Federasyonları, Organik Tarım Kurumu, Naturland Birliği, Biologia organizasyonu gibi pek çok dünya organizasyonlarının kurularak iyi tarım projesinin yapı taşının oluşturulması hedeflenmiştir. Türkiye’de de kontrollü tarım olarak da nitelendirilen iyi tarım uygulamalarının projeleri gerçekleştirilmiştir. 2007 yılından sonra tarımın bel kemiğini oluşturan bu uygulama sayesinde temiz çevre bilinci oluşarak, biyo çeşitliliğe de katkıda bulunulmuştur. Çalışmanın amacı; tarladan sofraya gelen malların İyi Tarım Uygulamasıyla ülke ekonomilerine sağladığı yararı, tüketicilerin zevk ve tercihlerindeki kalite anlayışının evrim geçirmesiyle birlikte sağlıklı, temiz ve güvenilir gıdaların önemine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda iyi tarımın sürdürülebilirlikle, kalkınmayla ilişkisi irdelenerek merkez ülkelerdeki ve Türkiye’deki uygulama etkinliğine yer verilerek bilinçli tüketici modelinde tercihlerin değiştiği olgusuna dikkat çekilmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Tarım, İyi Tarım, Türkiye

ABSTRACT

The one of the first definitions that comes to mind when it comes to good agriculture; is to offer the foods that individuals will prefer for their healthy diet without any chemical effect. Good agriculture practice, which is closely related to the development level of the countries, emerges as a factor that understands sustainable agriculture better and realizes the application field. The term of good agriculture has become more widespread with the increase in the population, catching certain accelerations in technology, increasing options in consumption and preferring better quality goods. The fact that countries such as Germany, the Netherlands, France, Spain and Italy started to practice good agriculture in the world has influenced other semi-central countries and enabled them to display a successful example. It was aimed to establish the building block of a good agriculture project by establishing many world organizations such as Agricultural Federations, Organic Agriculture Institution, Naturland Union, Biologia Organization projects of good agricultural practices as well be described as controlled agriculture in Turkey were carried out. Thanks to this practice, which became the backbone of agriculture after 2007, clean environmental awareness was created and contributed to biodiversity. The aim of this study; with the good agricultural practice of the goods coming from the fields to the table, the importance of healthy, clean and reliable foods is highlighted as the benefit of the country’s economies evolves with the understanding of quality in the tastes and preferences of consumers. In this context of good agricultural sustainability, giving developing relations with the countries examined central location and implementation activities in Turkey aimed to draw attention to the fact that the conscious consumer preferences are changing the model.

Keywords: Sustainable Agriculture, Good Agricultural, Turkey

1. GİRİŞ

İnsanın hayatını devam ettirebilmesi için bir takım gereksinimlere ihtiyaç duymaktadır. Gıda konusu bu gereksinimin başında gelmektedir. Nüfusun dinamik bir yapı sergilemesi tüketime dayalı toplumların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Artan nüfusa yetebilmek ve kaliteli ürünler ortaya

çıkarmak İy Tarım Uygulamasına can vermiştir. Maliyetler, rekabet ortamı ve firmaların çeşitliliğindeki artışlar artan talebi karşılamaya yönelik adım atarken, gıdaların temiz ve güvenilir olması tüketicilerin tüketim modellerine yön verirken dikkat edeceği hususlardandır. İy Tarım Uygulamaları yapan firmalara artan talep kâr marjını da beraberinde getirmektedir. Tarım sektöründe yapılan inovasyonların İy Tarım Uygulamasına yardım ederek daha kaliteli, dayanıklı ve temiz malların ortaya çıkarılmasında bir etken olmaktadır.

Sürdürülebilir tarımın uzun vadede ortaya atılması ülkelerin kıtlık ya da verimsiz bir dönem geçirmemesine katkıda bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de uygulanan bu sistemin üretime katkısı büyük olmuştur. Bu uygulama sayesinde kaynakların hor kullanılmasının önüne geçilmiştir. Bu uygulama kapsamında 2007 yılından sonra 80 ülkede 80 binden fazla üretici İy Tarım Uygulaması belgesi olarak kalitenin belirli çizgilerde korunması amaçlanmıştır. Türkiye bu doğrultuda üreticilerine yönelik teşvik ödeme uygulamasına başlamıştır. Üretimde sağlanacak olan başarı, ülke ekonomisinin refah düzeyini yukarı çekmesiyle birlikte; gıdaların da kalite standartlarında üretilerek temiz ve sağlıklı gıdalara yönelimi sağlamaktadır. Türkiye’de uygulanan sistemin başarılı olduğu kadar bazı başarısız noktaları da olmuştur. Tarım alanlarındaki aşırı ve gereksiz sulama, ilaçlama gibi nedenler İy Tarım Uygulamasında bazı pürüzlerin yaşanmasına neden olmuştur.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Türkiye ve dünyada artan nüfus neticesinde nüfusun dengeli ve sağlıklı beslenebilmesi adına sürdürülebilir tarıma geçilmiştir. Sürdürülebilir tarımın unsurlarından olan iyi tarım ürünün tarladan sofraya gelene kadar ki tüm aşamasıyla ilgilenen ve doğaya, çevreye zarar vermeyen bir üretim biçimidir. Makalede iyi tarımın tanımından özelliklerine kadar teorik bilgilere yer verilmiş olup dünya ve Avrupa Birliği ülkeleri örnekleri ile de işleyiş açıklanmıştır. Literatüre bakıldığında;

Toprak(2006), Makalede ekonominin çevre ile olan ilişkisi ele alınmış ve çevre vergisi gibi uygulamalarla çevresel kirliliğin etkisine vurgu yapılmıştır. Çevresel eylem planları ve sürdürülebilir kalkınma alanında Türkiye’nin güçlü- zayıf yönleri belirtilmiştir.

Özmehmet(2008), makalesinde dünyada sürdürülebilirlik kavramının hangi aşamalardan geçerek ortaya çıktığı, yapılan anlaşmalar neticesinde ne gibi değişiklikler içerdiği, çevre ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi inceleyerek açıklamıştır. Ayrıca diğer makalelerden farklı olarak sürdürülebilir kalkınma modellerini sürece dâhil ederek Türkiye’nin kalkınma modellerini de incelemiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda ülkelerin sürdürülebilirliklerini sağlamaya yönelik toplumsal ve ekonomik olarak birçok uygulamaları hayata geçirdikleri tespit edilmiştir.

Kuşat(2013), makalesinde daha çok yeşil ekonominin çevreye karşı duyarlı bir yöntem olduğunu bu anlayışı benimsemenin ülkelere daha çok çevresel tasarruf sağlayacağına vurgu yapmıştır. Yeşil ve sürdürülebilir ekonomiye geçiş sürecinde yaşanacak olumlu ve olumsuz etkilere yer verilerek yeşil ekonomilerde yaşanan küresel gelişmelerin Türkiye’ye yansımaları incelenerek çalışmaya son verilmiştir. Sonuç olarak, dünya genelinde artan üretime bir anlayış geliştirilemezse fiziksel ve kimyasal etkilere maruz kalınarak üretimin yok olacağı saptanmıştır. Bu doğrultuda yeşil ekonomi geliştirilmeli ve yapılan her bir üretim kontrol altına alınmalıdır.

Ataseven(2014), İy tarım uygulamalarının tanımı ve üretim sürecindeki kişilere sağladığı faydalardan söz edilmiş, kontrol ve sertifikasyon aşamaları değerlendirilmiştir. Yıllar itibariyle üretici sayısındaki değişimler, il sayısı ve üretim alanları kıyaslanarak tablo yardımıyla göstergeler ortaya koyulmuştur. Çalışma sonucunda dünya genelinde ülkelerin 1990’lı yıllara kadar sadece üretim odaklı olduklarını fakat bu tarihten sonra özellikle çevre ve insan sağlığına önem verilerek yapılan üretimin daha gerçekçi olacağı sonucuna varılmıştır.

Eryılmaz ve Kılıç(2018), Sürdürülebilir tarımın Türkiye’de uygulanmaya başlandığını bu kapsamda en fazla Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde üretim yapıldığına dikkat çekerek bu yayılışın dengeli bir

şekilde olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Öte yandan dünya ve Türkiye’de iyi tarıma verilen önem açıklanarak tablosal verilerle ifade edilmiştir.

Merdan(2019), makalede Avrupa Birliği’ndeki iyi tarımın boyutu ve organik tarım alanlarının yıllara göre gelişimine yer verilmiştir. Avrupa ve Avrupa Birliği’nde organik tarım faaliyetleri kıyaslanmış ve tablo yardımıyla Avrupa’da organik üretici sayısının Avrupa Birliği’nden daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Avrupa Birliği’nde organik tarım mevzuatına değinilmiş ve Avrupa Birliği’ndeki ülkelerde organik tarımın nasıl, ne zaman başladığı veya etkili olup olmadığı konularında bilgiler verilmiştir. Makalede sonuç olarak Organik Tarım Federasyonunun verilerine göre organik tarım piyasasının sırasıyla ABD, Almanya ve Fransa’nın elinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIM İLİŞKİSİ

Son dönemlerde rekabetin arttığı ve küreselleşmenin farklı bir boyut kazandığı görülmektedir. Buna ek olarak yaşanan ekonomik buhranlar bireyleri ve firmaları farklı alternatif kollara ayrılmasına neden olmuştur. Latince *Sustinere* anlamında kullanılan sürdürülebilirlik kavramı, ekonomi literatüründe önemli yere sahiptir. Sürdürülebilirlik kavramının kökeni eskilere dayansa da 21.yüzyılda adından bahsettiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında kıtlık, işletmelerin kapanmasına neden olmuştur ve insanlar geçimlerini sağlayabilmek adına sürdürülebilir yaşam dengesini korumaya çalışmıştır. Tarımda sürdürülebilirlik kavramı, gelecek nesillere daha iyi olanaklar tanımak, yaşanılabilir bir çevre düzeni sağlamak kapsamında anlam kazanmıştır. Sürdürülebilir tarımın küresel düzeyde etki kazanmış üç temel bileşeni vardır; sosyal, ekonomik ve çevresel etki (Eryılmaz ve Kılıç,2018:626).

Sürdürülebilir tarımın uzun vadede geçerliliğini koruyabilmesi için bu unsurların dengeli olarak uygulanması gerekir. Sosyal bileşen işletme içerisinde faaliyette bulunan kişilerin özlük haklarını ifade ederken ekonomik bileşen kısaca, besin alanındaki yatırımları ve ekonomik riskleri ortaya koyar. Sürdürülebilirliğin çevresel bileşeni ise, üretimin daha hijyenik bir şekilde gerçekleştirilerek düzenin sağlanması konusundaki yatırımları ifade etmektedir. Günümüzde üretilen malların büyük bir kısmını topraktan elde ettiğimizi düşünürsek toprağın geleceği şekillendirmek adına ne kadar önemli bir paya sahip olduğunu daha kolay kavrayabiliriz. Çölleşmenin ve köyden kente göçün önlenmesiyle ekonomik ve sosyal açıdan ülkeye katkıda bulunacaktır. Çarpın etkisi olarak çevreyi örnek verdiğimiz üretim esnasında geleceğin daha yaşanılabilir olması adına toprağın usulüne uygun olarak işlenmesi gerekmektedir.

Kalkınmanın sağlanmasında iktisadi çevre kadar etkili olan diğer çevre dalları; kültürel ve tarihidir (Kuşat,2013:4900). Sürdürülebilir tarımın gerçekleştirilebilmesi için çevre ve ekonomi ilişkisinin de güçlü olması gerekmektedir. Bir konuda sürdürülebilir yatırım veya istihdam gerçekleştirilmek isteniyorsa o konuda halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde küresel çapta yaşanan ekonomik çalkantılar nedeniyle hemen her alanda tasarruf yapılmaya gidilmiştir. İnsanoğlu var olduğu müddetçe bitmeyecek alanlardan biri olan gıda sektörünün belkemiği olan tarım sektöründe de sürdürülebilirliği sağlamak adına dışa bağımlılık azaltılmış ve üretim arttırılmıştır. Uzun vadede doğal varlıkların korunduğu ve çevreyi temiz tutarak kalkınma anlamına gelen sürdürülebilir tarımda amaç ithalatın önüne geçmek ve uzun süreçte ihracatı arttırmaktır. Kalkınmanın sürekli hale getirilebilmesi için zaten sınırlı halde olan kaynakların etkin kullanılması gerekmektedir. Tarımsal kalkınmada önemli bir sorun olan kaynak temini gün geçtikçe önemini daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Var olan kaynakları etkin kullanmak, tasarruflu ve verimli bir şekilde değerlendirmek için harcamaların gerekli alanlarda yapılması şart haline gelmiştir.

İyi tarım uygulamasında üreticilerin yararlanabileceği destekler, alan bazında uygulanan destekleme ödemesi miktarı 12.04.2014 tarihli ve 28970 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “ 2014 yılında yapılacak tarımsal desteklemelere ilişkin karar ” ile belirlenmiştir (Ataseven,2014:162). Üreticilere yeterli desteğin verilmesi iyi tarım uygulamalarını olumlu yönde etkileyecek ve geliştirecektir.

Tarımsal kalkınmanın sağlanması beraberinde sürdürülebilir kalkınmayı da ateşleyecektir. Ülkenin ana faaliyetlerinden olan tarım sektörünün gelişmesi, tarım ürünlerinin artmasına ve çeşitlenmesine neden olacak bu da fiyatlara olumlu olarak yansımaya olacaktır. Fiyatlardaki bir birimlik düşüş toplumun refahının daha da artmasını sağlayacak, sürdürülebilir tarım uygulanabilir bir hâl alacaktır.

Tarımsal kalkınmanın hızlanması ülkenin diğer alanlarına da yansımaya için hemen her alanda bir ilerleme söz konusu olacaktır. Sürdürülebilir tarımın etkin bir şekilde oluşabilmesi için doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasının yanı sıra yeşil bir çevre bırakarak kullanılması da çok önemlidir. Tarımdan elde edilen ürünlerin kalitesiz ve usullere uygun olmaması durumunda kaynakların verimli kullanılması da mümkün olmayacak ve istenilen performans sağlanamamış olacaktır. Tabiatın ve doğal sermayenin tahrip edilmeden kullanılarak üretim sürecinin her aşamasında girdi kullanımının dizayn edilebildiği sürdürülebilir tarımın son zamanlarda çok daha fazla önem kazanmasının bir diğer nedeni de insanların bilinçsizce savurgan tutumlarıdır. Çevreye ve insanlara zarar vererek üretimde bulunmak, üretimdeki savurgan tutumlar gibi nedenlerle sürdürülebilir politikalar uygulanamazken bu durum artık sürdürülebilir politikaların zorunluluk kazanmasına neden olmuştur. Ayrıca tarımsal çeşitliliğin artması rekabeti de beraberinde getirerek farklı fiyat politikalarının uygulanmasına ve talep çeşitliliğinin oluşmasına da yol açmaktadır.

3.1. İyi Tarım Uygulamasının Kapsamı ve Özellikleri

Sürdürülebilir tarım kapsamında üretimin her iki aşamasını da konu edinen ürünlerin yeterli ve uygun fiyatlarla piyasada yer almasını sağlayan ayrıca tarım sahalarının korunarak insan ve hayvan sağlığına zarar vermeksizin yapılan üretim biçimine sürdürülebilir tarım adı verilmektedir. Sürdürülebilir tarım kapsamında ortaya çıkan iyi tarım ve organik tarım faaliyetleri özellikle uzun vadede daha yaşanılabilir bir dünya için önem arz etmektedir. Bu doğrultuda iyi tarım, insan sağlığına olumsuz etkide bulunmayan üretim yöntemleriyle ve üretiminde ülkede var olan mevzuata uygun olarak sürecin gerçekleştirilmesini sağlayan usul olarak tanımlanabilir. İyi tarım uygulamalarının özelliklerini şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- ✓ İyi tarıma konu olan ürün üretim sürecinde topraktan sofraya gelene kadar ki bütün aşamaları kayıt altına alınır.
- ✓ Ürünlerde yer alan sertifikasyon sistemi yapılan tarımın kalitesini ortaya koymaktadır.
- ✓ Çevreye, bireye ve diğer canlılara yaşanabilir bir düzen bıraktığından sürdürülebilir tarımın en etkili yöntemidir.
- ✓ Tarımın sağlıklı bir şekilde yapılması dolayısıyla ileride oluşabilecek ve insan sağlığına zarar verebilecek olası hastalıkların önüne geçer.
- ✓ Tarımın tüm yeniliklerinden faydalanarak oluşturulan ürünler zamanla dış piyasada alım gücü görebilir bu da iyi tarım uygulaması yapan ülkenin ekonomisine olumlu etkide bulunabilir.

Günümüzde özellikle sağlık sektörünün gelişmediği ülkelere baktığımızda beslenme alışkanlıklarında çok farklı ve yanlış uygulamaların olduğunu görebiliriz. Ürünlerin ambalajlarında yazan ifadelerle bakılmaksızın talep oluştuğunda sağlık problemleriyle karşılaşma riski artmaktadır. İyi tarım uygulamaları kapsamında üretimin bütün aşamasında karşılaşılan bulguları tespit edip bu doğrultuda kaliteli ürünler sunulduğu için olası gıda zehirlenmeleri veya sağlık problemleriyle karşılaşmak mümkün olmayacaktır. İyi tarımın güvenli bir alternatif oluşturması ve geleceğe daha güvenle bakılabilmesi neticesinde bu yöntemin önemi daha da artmaktadır.

Tarım sektöründe özellikle son dönemlerde tartışılan konulardan biri olan hijyensiz ve doğal düzene zarar verilerek yapılan üretimdir. Kontrollerin yerinde yapılmasıyla birlikte tarımda çevreye verilen zarar azalacak insan sağlığına zararlı olan ilaç, aşırı gübre vb. uygulamalarında önüne geçilmiş olacaktır. Böylece sertifikalı ürünler sayesinde yurtiçi ve yurtdışı taleplerde de artış gözlemlenebilecek çiftçilerin gelirlerinde pozitif yönde değişim sağlanacaktır. Bu sayede insan

sağlığına zarar vermeden ürün arzı piyasaya sunulmuş olmakla birlikte tarımsal anlamda gelir artışı da uzun vadede devletlerin ilerlemesine yol açabilecektir (Yaşar,2017:510).

İyi tarım uygulamalarını sadece topraktan sofralara gelene kadarki aşama olarak düşünmemeli aynı zamanda toprakta kullanılacak suyun analizi, gübre sentezi ve toprağın bakımı açısından da ele almak gerekir. Bu şekilde topraktan verim alınabilmekte ve insanlar açısından sağlıklı ürünler yetiştirilebilmektedir. Bilinçli tüketici kesiminin iyi tarımın gelişimi açısından da önemi büyüktür. İyi tarım uygulamaları kapsamında ürünlerdeki doğallığın ve sağlığın artmasına rağmen tüketimde bir değişiklik olmaması durumunda bilinçsiz tüketicilerin varlığından söz edilebilir. Bu durumun önüne geçmek adına halk bilinçlendirilmeli ve tarımda yenileşmenin önü açılmalıdır. Türkiye iyi tarım uygulamaları ile geç tanışan bir ülke olmasına rağmen işlerin düzenli yapılması halinde istenilen düzeye ulaşılacaktır.

3.2. İyi Tarım ve Organik Tarım Arasındaki İlişki

İyi tarım uygulamaları, üretim sürecinde insan ve hayvan sağlığına herhangi bir tehdit oluşturmadan sosyal ve ekolojik hayata zarar vermeden sağlıklı, yaşanabilir bir üretim anlayışına dayalı hedefler ortaya koyan bir tarımsal faaliyetler bütünüdür. Dünyada iyi tarımın geliştirilip teşvik edilmesi adına çeşitli uygulamalar yapılmakla birlikte iyi tarımın yaygınlaştırılması adına da çeşitli metotlar ortaya koyulmuştur. İşte iyi tarım yöntemlerinden biri olan organik tarım uygulaması, çevresel tarımda hastalık ve canlılara zarar verecek diğer kimyasalların tamamen yasaklandığı, sertifikasyon sistemiyle denetim sağlandığı ve böylelikle insan sağlığı adına her türlü şüpheyi ortadan kaldıran bir iyi tarım uygulaması yöntemidir. Görüldüğü üzere organik tarım iyi tarımın bir alt dalı olup topraktaki atık maddelerin yenilenebilir kaynaklar ve geri dönüşüm faaliyetleri kapsamında toprağa geri verilmesi işlemiyle de diğer iyi tarım yöntemlerinden ayrılır.

Tablo 1: Türkiye’de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları

Yıllar	Organik Tarım		İyi Tarım Uygulamaları	
	Üretici Sayısı	Üretim Alanı	Üretici Sayısı	Üretim Alanı
2002	12.428	898 270	-	-
2003	14.798	1 136 210	-	-
2004	12.751	2 095 730	-	-
2005	14.401	2 038 110	-	-
2006	14.256	1 927 890	-	-
2007	16.276	1 742 830	651	53.607
2008	14.926	1 668 830	822	60.231
2009	35.565	5 016 410	6.020	1.702.804
2010	42.097	5 100 330	4.540	781.741
2011	42.460	6 146 180	3.042	499.632
2012	54.635	7 029 090	3.676	837.171
2013	60.797	7 690 140	8.170	985 099
2014	71.472	8 422 160	21.332	2 147 705
2015	69.967	5 152 680	39.740	3 465 695
2016	67.878	5 237 780	55.609	4 741 075

Kaynak: (Aydın Eryılmaz, Kılıç, & Boz, 2019:355).

Tablo 1’de görüldüğü gibi iyi tarımın 2006 yılından sonra faaliyet göstermeye başladığı görülmektedir. İyi tarımın, üreticilerin de bilinçlenmesiyle birlikte 2008 yılından itibaren bir artma eğilimine girdiği söylenilebilir. 2014 yılından sonra hem üretici sayısında hem de üretim alanı sayısında rakamlar artarak devam etmektedir.

4. DÜNYADA VE AVRUPA BİRLİĞİ’NDE İYİ TARIM UYGULAMALARI

Öncelikle iyi tarım denildiğinde akıllara ne gelmesi gerektiğini belirtmek yerinde olacaktır. Çeşitlenen üretim ve doğal kaynaklar neticesinde insanların düşüncelerinde de farklılıklar ve çeşitlilikler oluşmuştur. Gelişen teknoloji ve eğitim seviyesi neticesinde insanlar artık ne yediklerinin bilincinde olmak istemekte bu da doğal olarak özellikle tarımsal gıdaların içeriğini etkilemektedir. Son tüketim tarihi, içerisinde bulunan kimyasal ve mikrobiyolojik varlıkların olup

olmadığı, üretiminde ilaç kullanılıp kullanılmadığı gibi unsurlar İyi tarım uygulamalarının faaliyet alanını belirleyen en temel unsurlardır. İyi tarım uygulamalarının amacı insan sağlığına ve çevreye zarar vermeyecek üretimin yapılmasıdır (belgelendirme.ctr.com.tr). İyi tarım uygulamalarına dünyadan örnekler vermek konunun kapsamını anlamak adına yerinde bir adım olacaktır.

- ✓ **Almanya:** AB'nin tarımsal anlamda önemli ülkelerinden biri olan Almanya'da faaliyet gösteren *Naturland* adlı birlik AB organik denetimine ek olarak gıdaları ayrıca denetleyen bir kuruluş niteliğindedir. Uygulama sahası sadece Almanya ile sınırlı olmayan bu birlik birçok AB ülkesine hizmet sunmakla birlikte özellikle Alman vatandaşların ürün konusunda sosyal ayrımcılık yapmalarından ötürü rağbet görmektedir. Ürünlerin denetimi konusunda oldukça hassas davranan bu kuruluş ürünlere ayrı standartlar getirmiş ve standartları sağlamayan ürünlere logo yapıştırmayarak kendine has bir tutum izlemiştir. Ürünlere sağlanan sertifika bir yıl geçerli olup denetim genellikle AB Organik denetimine denk getirilmiş böylelikle hem zamandan hem de maddiyattan tasarruf sağlanmıştır.
- ✓ **Hollanda:** Hollanda'nın yüzölçümü çok geniş olmamasına rağmen tarım alanlarının oldukça verimli olması üretimin genellikle bu yönde yapılmasına olanak tanımıştır. Tarımın bu denli önemli paya sahip olması üretimin kontrol altına alınmasını zaruri kılmış bu da organik tarımın önemini arttırmıştır. Organik tarım faaliyeti içerisinde tüm sektörlerin geliştirilebilmesi için 1992 yılında Biologia adı altında yeni bir organizasyon kurulmuştur (Merdan,2019:178). Bunun yanı sıra tarımsal alanda belirli sürelerde eylem planları uygulanmış ve tarımsal üretimin iyi tarıma entegre edilmesi üzerinde çalışmalar yapılmıştır.
- ✓ **Fransa:** Avrupa'da en çok besin tüketiminde bulunan ülkelerden biri olan Fransa'da organik tarım halk tarafından oldukça önemli bir konudur. Markası bilinmeyen ürünlere karşı son derece seçici olan Fransızlar ülkede İyi tarımın hayat bulmasında önemli paya sahiptirler. İyi tarım uygulamaları açısından Fransa'da Organik Tarım Kurumu kurulmuş ve ürünlerini doğal ortamlarda belgeleriyle hazırlayıp sunan üreticilere teşvik ve vergi indrimi gibi kolaylıklar sunarak ülkede organik tarımın gelişmesine katkıda bulunmuştur.
- ✓ **İspanya:** İspanya Avrupa'da en çok organik tarım yapılacak toprağa sahip olan ülkedir. Dolayısıyla İyi tarım kapsamında da ürünlerin belgelendirme aşamasına ayrı bir önem verip tüketicilerin beğenisine sunmaktadır. Akdeniz iklimine sahip olan İspanya'da daha çok turunçgil ve baklagil üretimi yapılmakta bunların da üretiminde çeşitli teşvikler sunulmaktadır.
- ✓ **İtalya:** Organik tarım denildiğinde ilk akla gelen ülkelerden biri İtalya'dır. organik tarım komisyonları ve standartları yayımlanmış ve ülke tarafından kanun teklifi yapılmıştır. Bunun yanı sıra Tarım Federasyonları kurulmuş ve ithal edilen ürünleri kontrol eden ekipler oluşturulmuştur. Ürünlerin birçoğunu ülke içerisinden sağlayan İtalya arda kalan ithal malların alımında ise organik tarım kapsamında son derece hassas davranmaktadır.

4.1. İyi Tarım Uygulamalarının Dünya Kronolojisi

Dünyada iyi tarım uygulamalarının başlamasının nedeni kaynakların hor kullanılması, üretim esnasında doğal kaynaklara ve ekolojik çevreye zarar verilmesi ve tarım ürünlerinin insan sağlığı açısından denetlenebilmesi ihtiyacıdır. Tarım alanında üretim yapan birçok firma ürünlerini satışa sunmadan önce belgelendirmek zorundadır. Örneğin iyi tarım uygulamaları belgesi ürünlerin içerisinde insan sağlığına ve çevreye zararlı madde olup olmadığını ve üretim sürecinde nizami ölçülere uygun olarak üretim yapıldığını göstermek üzere gerekli olarak öngörülen bir belgedir. Sürdürülebilir tarım uygulamalarından biri olan İyi Tarım Uygulamaları evrendeki nüfusun artıp, gıda talebinin yoğunluk göstermesiyle ilgi odağı haline gelmiş ve günümüzde de bu etkinliğini sürdürmüştür. 1960 ve 1970'li yıllarda tarımsal gıda üretimleri neticesinde çevresel kirlilik artmış ve bu dönemden sonra dünyada sürdürülebilir akımlar ortaya çıkmıştır. Çevresel sorunlar neticesinde yerel tarımsal sorunlar ortaya çıkmış fakat bu sorunlar daha sonra yaygınlaştığı için küresel sorun haline dönüşmüştür.

İyi tarım adına yürürlüğe konulan projeler uygulama alanı buldukça çevrenin korunması ve yeşil ekonomi anlayışı başarıya ulaşmış olacaktır. Özellikle 1970'li yılların başından itibaren dünyada şekillenen sürdürülebilirlik anlayışı tarım alanında da uygulama alanı bulmuş ve zaman zaman da etkili olmuştur. Son dönemlerde ise hemen her alanda olduğu gibi özellikle tarım alanında yenilenebilir anlayış dediğimiz sürdürülebilir uygulamalar yer bulmuş ve bu doğrultuda da politikalar hazırlanmıştır. Tarımsal faaliyetlerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için çiftçi ve üreticilere yönelik bazı teşvik ve vergi indirimleri sağlanmış bu da üretici kesimi umutlandırmıştır. Çevreye zarar vermeden doğal kaynakları verimli kullanma anlayışı tarımsal faaliyetlerin en önemli işlevi olup bunu sağlamak adına birçok ülke işbaşına geçmiştir. Tarımsal verimin ve tarım alanlarının fazla olduğu bölgelerde İyi Tarımın uygulanabilirliği artırılmaya çalışılmış dolayısıyla bu bölgeler sürdürülebilirlik anlayışı daha da ön plana çıkmıştır.

Tablo 2: Dünya'da Sürdürülebilir Tarım

1910	Tarımsal Vasiyetname / Albert Howard
1924	Biyodinamik Çalışmalar / Rudolf Steiner
1931	The Waste Products of Agriculture
1940	An Agricultural Testament
1945	Farming and Gardening for Health or Disease
1947	The Soil and Health a Study of Organic Agriculture
1956	Organik- Biyolojik Tarım/ Hans Müler
1972	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
1987	Dünya Çevre ve Gelişme Programı
2002	Johannesburg Zirvesi
2012	Rio+20 Konferansı
2013	Yeşil Ekonomi Eylem İşbirliği

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi 1910 yıllarında başlayan tarımsal projeler düzenli bir sonuç elde etmeye yönelik süregelen yıllarda da devam etmiştir. Yeşil ekonomi anlayışının dünyada kendini göstermesiyle birlikte iyi tarım kavramına daha da yakınlaşıldığı söylenilebilir.

4.2. Avrupa Birliği'nde İyi Tarım Uygulamaları Kronolojisi

Sürdürülebilir bir kalkınmanın hedefinde mevcut doğal kaynakların korunması ve atıkların kontrol altına alınması vardır (Özmehmet,2008:12). Birçok ülke Avrupa Birliği'ne üye olma konusunda yarışma içerisine girmiştir. Avrupa'nın temel düzenine ayak uydurmak, çevre ve hijyene önem vermek gibi daha birçok alanda Avrupalı hayat sürmek adına ülkeler Avrupa Birliği'ne üye olma arzusu içine girmişlerdir. Sürdürülebilir tarım kapsamında da İyi Tarım uygulamalarına ayrı bir önem veren Avrupa Birliği bu konuda birçok belgelendirme içersine girmiş ve bunu halkın beğenisine sunmuştur. Avrupa halkının bu konularda daha titiz olduğu bilinse de sürdürülebilirlik kavramı artık yankı bulmaya başlamıştır. Avrupa'nın önde gelen ülkeleri bu sayede ihracat fazlası yapmayı başarmış ve geniş kitleye üretim yapmayı hedeflemiştir. Tarımsal alanda gıda sektörüne hizmet eden kuruluşlar veya şirketler ürünlerinin kalitesini arttırarak dış rekabete açık hale getirmektedirler. Böylece ihracatlarını arttıran ülkeler dış ticaret payında tarımsal talepleri arttıracak bu da tüm dünyaya örnek teşkil edecektir. Hollanda, Almanya ve Fransa gibi tarımın gelişmiş olduğu AB ülkeleri sürdürülebilir tarımı hayata geçirerek artan nüfus karşısında uzun dönemli planlar içersine girmişlerdir. Böylece hem toplumun beğenisini kazanmakta hem de daha yaşanılabilir bir çevreye ayak uydurmaktadırlar. Avrupa Birliği'nde iyi tarım uygulamalarına ayrı bir önem verilmiş ve belgelendirme çalışmaları yoğun hale gelmiştir. Halkın doğal ürün talebi karşısında bunu çevreye zarar vermeden başardıklarını gösteren belgeleri de sunan şirketler tarımsal geleceği şekillendirmek adına başarı sağlamışlardır. 2007 yılı itibariyle, yaklaşık 80 ülkede 80 bin üretici kuruluş, iyi tarım uygulamaları belgesi almıştır (www.turcert.com). Ayrıca belgelendirmenin önemine binaen Türkiye de Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracatlarda EUREPGAP belgesi bulunması şartı aranmaktadır. Tarımın sadece üretim aşamasıyla ilgilenmeyen belgelendirme usulü tarladan sofraya gelen aşamadaki tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Avrupa Birliği'nde belgelendirme çalışmaları; meyve ve sebze alanında, entegre tarım çalışmalarında, çiçek türevleri alanında, su

ürünleri alanına ve kahve tarzı ürünlerin üretiminde aranmaktadır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği'nde imzalanan çevreye zarar vermeden üretim yapma anlayışı 1972 yılında Stockholm Konferansı, 1987 yılında Ortak Geleceğimiz Raporu, 1992'de Rio Zirvesi, 1996'da Habitat 2 Zirvesi, 1997'de Rio+5 Zirvesi yapılmıştır.

Birçok şirketin web sayfasında yer alan sürdürülebilirlik anlayışı uzun vadeye taşınabildiği müddetçe çevrenin ve doğal kaynakların daha rasyonel kullanılabilmesi ve topluma daha kalıcı miras bırakılabileceği söylenebilir. Sürdürülebilir kalkınmanın anlaşılabilmesi için sektörel kalkınmaların tanımlanması ve düzenli aralıklarla tekrar hazırlanması değişkenlerin düzenli olarak izlenmesinin sağlanması gerekmektedir (Toprak,2006:161). Üretim sürecinden sunum aşamasına kadar tüm işlemlerde çevreye ve doğal düzene sürdürülebilir açıdan bakılması gelişmekte olan toplumlarda da beğeni algısını aşılacak ve zamanla tüm sürdürülebilir tarım anlayışı altında iyi tarım uygulamaları yaygınlaşma eğilimi gösterebilecektir. Avrupa Birliği özellikle sürdürülebilirlik açısından sadece tarımda değil birçok alanda etkileşim içerisindedir. Fakat bu alanların belki de en önemlisi tarım olduğundan gelecek nesillere daha sağlıklı yaşam sunmak adına iyi tarım uygulamalarına daha fazla ağırlık vermiş durumdadır.

Yapılan sözleşme ve anlaşmalar neticesinde tarımsal ithalatı azaltıp ihracatı artırma amacından öte bunu yeşil çerçeve içerisinde yapma düşüncesi nihai amaçlarını oluşturmaktadır. EUREPGAP, iyi tarım uygulama esaslarını belirlemek adına imzalanan önemli protokollerden biri olmakla beraber ismi 2007 yılında GLOBALGAP olarak değiştirilmiştir. Tarıma yönelik teşvik ve indirimlerin de yer aldığı benzeri protokoller Avrupa'da sıkça karşımıza çıkan bir durumdur. AB'nin tarımı canlandırmak ve gelecekte daha öngörülebilir sonuçlar almak adına yürürlüğe koyduğu 2020 vizyonu kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ **Akılcı Büyüme:** Daha önceden yayınlanan strateji ve vizyonlardan çıkan sonuçlara göre edinilen bilgiler ve inovasyona dayalı ekonomi modeli olarak ifade edilebilen akılcı büyüme AB'nin 2020 vizyonunu oluşturan en temel unsurdur. Bu doğrultuda toprakların tarıma kazandırılması ve bu toprakların işlenmesi sonucunda üretilen ürünlerin her aşamasında iyi tarımın öngördüğü usullere göre işlem yapılması da akılcı büyümenin temelini oluşturmaktadır. Böylece halk yeşil ekonomi kapsamında güvenilir gıda tüketecek ve bu da talepte artışa yol açacaktır. Periyodik olarak artan talep akılcı bir şekilde ekonomik büyümeye sebebiyet verecek zamanla da ülkelerde tarımsal refah artacaktır.
- ✓ **Sürdürülebilir Büyüme:** Var olan kaynakların verimli bir şekilde kullanılması ve piyasada rekabetin önünü açmak adına çalışmaların yapılması AB'nin sürdürülebilir büyüme vizyonunu oluşturmaktadır. Ülkelerde rekabetin var olması keyfi fiyat artışlarının önüne geçebilecek bu da tüketicilerin mağduriyet yaşamamasına katkı sağlayacaktır.
- ✓ **Tamamlayıcı / Bütünleştirici Büyüme:** Kapsayıcı büyüme olarak ifade edilebilen tamamlayıcı büyüme, istihdamın tavan yaptığı dolayısıyla vizyonun arz yönünü ifade eden bir kavramdır. Ayrıca kırsal kalkınmaya önem verilerek çiftçi ve tüketicinin sorun yaşamaması için tarafları düşünerek hazırladığı girişimler mevcuttur.

4.3. Dünya ve Avrupa Birliği Açısından İyi Tarım Uygulamalarının Güçlü/Zayıf Yönleri

Sürdürülebilir tarım kapsamında iyi tarım uygulamalarının ekolojik düzeni sağlamak adına önemi büyüktür. Fakat buna rağmen İyi Tarım Uygulamaları'nın nispeten az da olsa zayıf yönlerinden de söz edilebilir. Bunları kısaca şu şekilde sıralayabiliriz.

Güçlü Yönleri

- ✓ Çevreyi ve doğal kaynakları koruduğu için uzun vadede daha refah bir ortama zemin hazırlar,
- ✓ İyi tarım uygulamalarında belgelendirme söz konusu olduğundan ürün kalitesine önem veren kitleye hitap eder,
- ✓ Gelecek nesile daha yeşil ve sürdürülebilir bir ortam kazandırması adına yeşil ekonomiye katkıda bulunur,

- ✓ Ürünlerin tarladan sofraya gelene kadar ki tüm aşamaları incelendiğinden insan sağlığına faydalı ürünler yetiştirilir,
- ✓ Dünya genelinde sürdürülebilirlik kavramı ilgi odağı halinde olduğundan sürdürülebilir tarım kapsamında da iyi tarım uygulamaları her geçen gün ilgi görmektedir,
- ✓ Tarımsal anlamda verim ve kalite artacağından ürenlere olan talepte de artış olacak ve ekonomik ilerleme de sağlanacaktır.

Zayıf Yönleri

- ✓ Eğitim seviyesi düşük kişiler tarafından sürdürülebilir tarım pek bir şey ifade etmediğinden istenilen verim alınamayabilir
- ✓ İyi tarım uygulaması yapılırken çevreyi ve doğal kaynakları gözeterek işlem yapıldığından yanlış gübreleme, ekim ve dikim gibi faaliyetleri sınırlandıran uygulamalar bazı kesimler tarafından hoş karşılanmayabilir,
- ✓ Tarımsal işlerle uğraşan kırsal kesimdeki insanların temel geçim kaynakları topraktan elde edilen ürünler olduğundan iyi tarım uygulamalarının getirmiş olduğu bazı prosedürler kırsal kesimdeki insanların işlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

5. TÜRKİYE'DE İYİ TARIM UYGULAMALARININ KRONOLOJİSİ VE ÖRNEKLERİ

Türkiye'de iyi tarım uygulamalarının usul ve esasları, 07.12.2010 tarih ve 27778 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İyi Tarım Uygulamaları'na ilişkin Yönetmelik tarafından tanımlanmıştır (Aksoy,2013:6). Türkiye'de üretimini gerçekleştiren üreticiler İyi Tarım Uygulaması belgesi ile birlikte GLOBALGAP adını verdiğimiz belgeyi de alabilirler. Kontrollü tarım anlamına gelen İyi Tarım Uygulamaları tüm ürünlerin denetim altına alınarak belirli standartlar içerisinde üretim yapılmasını esas alır. Örneğin ülkemizin elma ihtiyacının %20'sinin karşılandığı Isparta'da tarım ilacı ve ambalaj atığı miktarları geri dönüşüme uğrayarak sürdürülebilir bir anlayış geliştirilmiştir. Bu uygulama, yeni bir anlayış olmayıp Türkiye'de de ilk yansımaları üçüncü beş yıllık kalkınma planı döneminde olmuştur. Bu dönemde çevrenin bilinçsiz kullanılması ve doğal kaynaklara gereken önemin verilmeyişinden dolayı yıpranan doğal düzenin varlığından söz edilmiştir.

Son dönemlerde su ve toprak kaynaklarının yanlış kullanılmasından dolayı yaşanacak kıtlıklar, biyo çeşitliliğin zarar görmesi gibi nedenlerden ötürü Türkiye'de sürdürülebilir anlayış giderek önem kazanmış durumdadır.

Türkiye özellikle 2007 yılından sonra iyi tarıma yönelik standartlar gelişmiştir. Uygulamanın yapıldığı il sayısı 2007'de 18 iken, 2016'da 64'e çıkmıştır (Eryılmaz ve Kılıç,2018:627). Devletin de teşvik uygulamalarıyla tarıma yönelik sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak adına izlediği ödenek faaliyetleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda 2017 yılından itibaren dekar başına 50 TL, 150 TL ve 100 TL şeklinde yardımları bulunmaktadır. Bu yardımlar üretilen ürünün cinsine göre de farklılık göstermektedir. Örneğin meyve- sebze üretiminde dekar başına 50 TL ödenek yardımı söz konusuysen, süs bitkilerinde bu yardım dekar başına 100 TL şeklindedir. Devlet teşviği olarak görülen bu yardımlar giderek arttığı müddetçe İyi Tarım Uygulamaları yaygınlık kazanacak ve üreticiden tüketiciye dek tüm kesim istenilen refah seviyesine yükselecektir. Tüm bu anlatılanlar elbette ki zamanla anlam kazanacak ve hak ettiği değeri elde edecektir. Türkiye'de iyi tarım uygulanan bölgeler yıldan yıla değişkenlik gösterse de ekili dikili alanların fazla olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi genellikle en fazla sürdürülebilir tarımın uygulandığı bölge olmaktadır. Bunu Akdeniz ve Ege Bölgeleri takip etmektedir. Verimli tarım alanlarının varlığı tarımsal bir ülke olmamıza neden olmuş bu da sürdürülebilir tarım açısından önemli ülkeler arasına girmemizi sağlamıştır.

2023 yılına kadar İyi Tarım Uygulama üretim alanlarının nadas alanı hariç toplam tarım alanı içindeki payının % 6,1'e çıkarılması hedeflenmektedir (cevreselgostergeler.csb.gov.tr). Türkiye'de bu uygulama çeşitli tebliğ ve genelgelerle düzenlenmiş ve bu doğrultuda ödenekler yapılmıştır. Uygulamaya yönelik tebliğ veya genelge niteliği taşıyan unsurlar kronolojik olarak şu şekilde ifade edilebilir.

Tablo 3: İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Çıkarılan Kanunlar

08.09.2004 25577 Sayılı	Tarih ve	İyi Tarım Uygulamalarına Yönelik Yönetmelik
29.12.2010 27800 Sayılı	Tarih ve	İyi Tarım Uygulamaları Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ
13.06.2011 2011/006 Sayılı	Tarih ve	Bitkisel Üretimde İyi Tarım Uygulamaları Kriterleri Genelgesi
11.07.2011 2011/8 Sayılı	Tarih ve	Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamaları Kriterleri Genelgesi
25.05.2013 28657 Sayılı	Tarih ve	İyi Tarım Uygulamaları Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ / Meyve ve Sebze Üretimi
12.04.2014 28970 Sayılı	Tarih ve	2014 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 3’de görüldüğü gibi tarımsal anlamda çeşitli alanlarda yayınlanan tebliğlerle iyi tarım desteklenmiş ve modern hayata da uyum sağlanmak istenmiştir. Sürdürülebilir tarım kapsamında çok önemli bir unsur olan İyi Tarım Uygulamaları süs ve bahçe bitkileri, su ürünleri yetiştiriciliği ve ekimi desteklenen bazı ürünler alanında kapsamında destekleme yatırımları almış bu da üreticileri tatmin etmiştir. Tatmin olan üreticiler ürünlerini piyasaya sürerken nizami üretim olduğuna dair belgelendirme yapmakta ve bunu gerekli birimlere sunmaktadırlar.

Tarımsal anlamda kullanılan ilaçlar ve tohumlar, su ürünleri yetiştiriciliğinde ise kafes balıkçılığı dediğimiz üretimde kullanılan yemler sürdürülebilir tarım kapsamında ele alınmış dolayısıyla üretimde herhangi bir ilave sağlıksız madde kullanımının önüne geçilmiştir. Bu doğrultuda ana hedef çevreyi ve doğal kaynakları temiz ve verimli kullanarak, üretimde verimliliği ön plâna çıkarmak olmalıdır. Konvansiyonel tarım yönteminden kurtularak modern tarıma yönelmek çevreyi doğru kullanmayı sağlayacak ve sürdürülebilir tarım nihayetinde ekonomi kalkınmış olacaktır. Türkiye’de son zamanlarda yaşanan ekonomik kriz nedeniyle birçok alternatif fikir ortaya çıkmış ve yeni arayış çabası başlamıştır. Mortgage Krizi gibi buhran yaşanması sonucu Türkiye’de de yenilenebilir anlayış ilerlemiş ve birçok kesim tarafından sürdürülebilir tarım benimsenmiştir. Üreticilere verilen teşvikler sonucu tarımda kalite arttırılmaya çalışılmış bu da kısmen başarıya ulaşmıştır.

Türkiye’yi bölgelere ayırdığımızda özellikle batı ve güney illerindeki şehirlerin verimli arazilere sahip olması dolayısıyla bu bölgelere öncelik verilmesi iyi tarım uygulamalarının başarıya daha çabuk ulaşması adına son derece önemlidir. Verilen teşviklerin arttırılması yerine rasyonel kararlar alınarak tarım alanlarının yoğun ve verimli olduğu alanlara teşvik verilmesi tarımda gelinen noktayı geliştirecek ve projenin başarıya ulaşmasını sağlayacaktır. Var olan tarımın sadece topraktan ibaret olmadığını düşünürsek özellikle Karadeniz ve Marmara’da balıkçılığın yaygın olduğu alanlara ayrı bir önem verilmesi de projenin kolayca uygulanabilirliğini arttıracaktır. Ayrıca her yıl Tarım ve Orman Bakanlığı’nın dönemsel olarak yayımladığı 2019–2023 gelecek stratejilerinde kısaca şu bilgilere yer verilmiştir;

- ✓ Üretimde sektörün uygun gördüğü çeşitli ürünlerin alımlarını desteklemek ve tohum, fidan kullanımını arttırmak,
- ✓ Bitkisel üretim sürecinde yerli ürünlerin kullanılmasına önem vermek ve ürünlere zarar verecek her türlü organizmalara karşı önlem almak,
- ✓ Üretimde yeteri seviyeye ulaşmamış ürünlerin üretimine karşı destek verilerek plan oluşturmak,
- ✓ Üç beyaz üründen biri olarak görülen şekerin kota aşımına önem verilerek gerekli denetimleri yapmak,
- ✓ İnsan ve doğa sağlığına zarar vermeyen üretim anlayışı olarak kabul edilen organik tarım, iyi tarım uygulamalarına devam edilecektir.

Şekil 1: İyi Tarım Uygulamaları Logosu

Şekil 1'e bakıldığında Türkiye'nin İyi Tarım Uygulaması kapsamında geliştirmiş ve kullanmış olduğu logo gösterilmektedir. Logonun anlamı; ortadaki insan figürü sağlıklı ve mutlu insanı, yeşil yapraklar ufuktan doğan bir güneş gibi insanın etrafında yer almakta, sarı renkli yapraklar ise renginden dolayı geleceği sembolize etmektedir (tarimorman.gov.tr).

6. TÜRKİYE'DE İYİ TARIM UYGULAMALARINA YÖNELİK ÖNERİLER

Türkiye'nin endüstride 4.0 dönemine girmesiyle birlikte sanayileşme oranlarında artmalar yaşanmıştır. Artan gelirle birlikte yaşam kalitesinde iyileşmeler yaşanarak gıdaya olan talep artma eğilimindedir. Tüketicilerin daha çok hazır gıdaya yönelmesiyle çeşitli gıda maddeleri üreten sanayi kolları oluşmuştur. Bu gelişmenin sonucunda bireylerin sağlık ve ekonomik açıdan korunması amacıyla birçok gıda kontrolleri ön plâna çıkarak denetim faaliyetlerine önem verilmiştir (Aydın, Özkan, Aktürk, Kiracı, & Hurma, 2016:13).Günümüzde artan sağlık sorunları iyi tarım uygulamalarının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Çünkü bu uygulama; insan, hayvan ve çevre sağlığına önem vererek, ürünlerin sertifikalandırılmasını yapmaktadır.

İyi Tarımda Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri;

- ✓ Tarım alanlarında ekim yapılan bölgelerde gereksiz veya aşırı ilaç kullanılması, ilacın markasına veya kalitesine önem verilmeksizin sadece iş görmek için kullanılması. Çözüm olarak; devlet tarafından görevlendirilen personellerin aktif rol alması gerekir ve üretici bilinçlendirilmelidir.
- ✓ Balıkçılıkta sezon açılmadan kaçak avcılık yapılması, balıkların üreme dönemlerinde avlanması, trol avcılığı adını verdiğimiz denizin tabanını küreyerek av yapılması, balıklara zarar verici cihazların kullanılması, teknelerin mazot atıkları ve denize gereksiz madde atılarak denizin kirletilmesi hem çevreye hem de iyi tarımın başarıya ulaşmasına zarar vermektedir. Çözüm olarak; sahil güvenlikler tarafından cezai işlem uygulanmalı ve uygulanan cezaların caydırıcı olması hedeflenmelidir.
- ✓ Eğitim seviyesi düşük olan kesimler sürdürülebilir tarım uygulamalarına gereken önemi gösteremeyebilir. Kaliteye ve ıslaha önem vermezler. Dolayısıyla istenilen verim alınamamış olur. Bunun önüne geçmek adına toplumu aydınlatma birimleri kurulabilir.
- ✓ Üretici kesim maliyet muhasebesi yaparak ürünlerini ürettiği için tohum, gübre, ilaç ve yakıt benzeri girdilerde ucuz yollu dediğimiz kalitesiz ürünleri tercih edebilir. Bu da üretilen üründe istenilen randımanı veremeyebilir, gerekli belgelendirme de bu nedenle yapılamıyor olabilir. İşte bu tarz durumlarda da ürünün değerleri iyi incelenmeli ve üründe çevreye veya doğal kaynaklara zarar veren herhangi bir madde rastlanması durumunda tüketiciye ulaşmasına izin verilmemelidir.
- ✓ Çevreye zarar vererek üretim yapan fabrika tarzı üretim hanelerin denetlenmesi hızlanmalı ve cezai işlemlerden kaçınılmamalıdır. Caydırıcı olarak kabul edilen rakamlar kanunda yer almalıdır. Bunun önüne geçmek için yine müfettişler tarafından denetim sıklaştırılabilir.
- ✓ Türkiye'de ekimi yasak olan bitki benzeri tarımsal ürünlerin yaygın olduğu bölgelerde gereken çalışmaların yapılmayışi nedeniyle kaçak bir şekilde ülke içerisinde veya yurt

dışında tehlike arz edecek ürünler satılabilmekte bu da iyi tarım adına olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumun önüne geçmek adına gümrük ve güvenlik birimleri tarafından daha titiz çalışmalar yürütülebilir.

Sürdürülebilir tarım kapsamında İyi Tarım Uygulamaları'nın başarıya ulaşması halinde geleceğe daha güvenle bakılabilecek ve daha yaşanılabilir bir çevreyle karşılaşılacaktır. Türkiye'de GDO'lu besinlerin varlığı ve ithal malların fiyatının yüksek olması nedeniyle iyi tarım oldukça yaygınlık kazanmış durumdadır. Ayrıca üretilen ürünlerin tutması halinde ülkenin de bilinirliği artacak ve dünyada Türk mallarına karşı talep artacaktır.

Örneğin; Karadeniz'de üretim alanı bulabilen ve kaliteli olanlarının ihraç edildiği çaylar çevreye zarar vermeden, doğal kaynakları koruyarak üretildiği takdirde belgelendirilen ürünler Avrupa nezdinde de değerli hale gelecek ve üretimimiz önemli ölçüde artmış olacaktır.

7. SONUÇ

Dünya üzerinde gerçekleşen ekonomik ve sosyal buhranlar toplumları farklı alanlara yöneltmeye zorlamış bu da alternatif üretim yöntemlerinin kullanılmasına neden olmuştur. Yeşil üretim anlayışı olarak nitelendirilebileceğimiz sürdürülebilir tarım kapsamında iyi tarım uygulamaları da geleceğe daha sağlıklı bir çevre bırakmak adına önemli bir adımdır. Çevreyi ve doğal kaynakları koruyarak üretim yapma anlamına gelen İyi tarım uygulamaları insan sağlığına zarar veren kimyasal madde kullanımının da önüne geçecek ve böylelikle dış pazarda da önemli bir paya sahip olacaktır. Sonuç olarak geleceğe sağlıklı bir yaşam sunmak adına önemli bir girişim olan sürdürülebilir tarım reklam faaliyetleriyle de tanıtıldığı takdirde ürünlere talep artacak ve beraberinde ekonomik ilerleme de sağlanmış olacaktır. Ana hedefinin çevre ve doğal kaynakları koruyarak üretim yapma anlayışı olan İyi tarıma gereken önem gösterildiği sürece sağlıklı ve güvenli üretim- talep zinciri devam edecektir.

İlk olarak doğal kaynak kıtlığı ve çevre kirliliğinden ötürü Avrupa'da ihtiyaç görülen sürdürülebilir tarım anlayışı zamanla Türkiye'de de yankı bulmuş ve kısa sürede üretici kesim tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Belgelendirme faaliyetleriyle birlikte üretimden tüketime geçen aşamadaki analizleri belgelendirme amacı güden iyi tarım, kaliteye de önem vermektedir. Böylece ileriye daha yaşanılabilir bir çevre bırakılabilecek ve doğal kaynakları da verimli kullanan bir üretim anlayışı ortaya çıkmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy A, Dıvrak B. & Sütü E.(2013). İyi Tarım Uygulamaları El Kitabı, Ofset Yapımevi, s. 1- 20.
- Ataseven Y.(2014). Türkiye'de İyi Tarım Uygulamalarına Yönelik Politikalarındaki Gelişmeler, XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 158- 165.
- Aydın, B., Özkan, E., Aktürk, D., Kiracı, M.Ali., & Hurma, H. (2016). İyi Tarım Uygulamalarına Yönelik Üretici Görüşlerinin Ekolojik Açıdan Değerlendirilmesi (Kırklareli, Edirne, Tekirdağ ve Çanakkale İlleri Örneği. Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 12-25
- Aydın Eryılmaz, G.,Kılıç, O., & Boz, İ. (2019). Türkiye'de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamalarının Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, 352-361.
- Eryılmaz G. & Kılıç O.(2018). Türkiye'de Sürdürülebilir Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları, KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi, s. 624- 631.
- Kuşat N.(2013). Yeşil Sürdürülebilirlik için Yeşil Ekonomi; Avantaj ve Dezavantajları- Türkiye incelemesi, Yaşar Üniversitesi, s. 4896- 4916.
- Merdan K.(2019). Avrupa Birliği Ülkelerinde Organik Tarımın Mevcut Durumu ve Gelişime Potansiyeli, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, s. 167- 186.

Özmehmet E.(2008). Dünya’da ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları, Journal of Yaşar University, s. 1–23.

Toprak D.(2006). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve MALİ Araçlar, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 146- 169.

Yaşar G.(2017). İyi Tarım Uygulamaları: Migros Ticaret Anonim Şirketi Örneği, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:9, Sayı:2 s. 503–528.

<https://www.turcert.com/belgelendirme/tarimsal-urun-belgelendirme/iyi-tarim-belgelendirme.ctr.com.tr/iyi-tarim-uygulamalari-nedir.html>.

[uygulamaları/avrupa-da-iyi-tarim-uygulamalari](https://www.turcert.com/belgelendirme/tarimsal-urun-belgelendirme/iyi-tarim-uygulamalari-nedir.html).

<https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr//iyi-tarim-uygulamalari-i-85838>.

https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Bitkisel%20%C3%9Cretim/%C4%B0yi%20Tar%C4%B1m%20Uygulamalar%C4%B1/logolar/itu_logo.jpg

https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Bitkisel%20%C3%9Cretim/%C4%B0yi%20Tar%C4%B1m%20Uygulamalar%C4%B1/logolar/itu_logo_genelge_2014.002.pdf